

Ο Γερμανός μουσουργός **Λούντβιχ Βαν Μπετόβεν** (1770-1827), μία από τις κορυφαίες μουσικές προσωπικότητες όλων των εποχών, με το έργο του γεφύρωσε την **Κλασική με τη Ρομαντική περίοδο της Δυτικής μουσικής** (βλ. και ανάρτηση <https://tinyurl.com/25t5uu9b> και άσκηση <https://tinyurl.com/7sdrwf8>). Η **Συμφωνία του αρ. 3**, γνωστή και ως «**Ηρωική**», ήταν η συμφωνία που άρεσε περισσότερο στον Μπετόβεν. Αντιπροσωπεύει το μουσικό έργο, το οποίο του χάρισε την **συνθετική πρωτοπορία**. Από αυτό το σημείο και μετά δεν κοίταξε ποτέ πίσω στην κλασική εποχή και τους κανόνες της, ούτε καν στους ήρωες της κλασικής περιόδου: τον Χάιντν και τον Μότσαρτ! Αυτή η συμφωνία είναι **μεγαλοπρεπής**, τόσο **περίπλοκη** και **συναίσθηματικά τόσο δυνατή** που ποτέ πριν δεν είχε δημιουργηθεί τέτοια μουσική. Το θέμα είναι **ένας ήρωας, που παλεύει με εσωτερικούς και εξωτερικούς αντιπάλους, σκοτώνεται στη μάχη, αλλά τελικά ανασταίνεται, σαν φοίνικας**. Πολλοί πιστεύουν ότι η συμφωνία αφορά τον ίδιο τον Μπετόβεν. Τον **αγώνα** του ενάντια στην κακή του μοίρα, την επιδεινούμενη ακοή του.

Η **3η Συμφωνία του σε Μι Ύφεση Μείζονα, έργο-opus 55**, γνωστή και ως «**Ηρωική Συμφωνία (Eroica)**» σηματοδοτεί τη μεσαία και δημιουργική περίοδο του συνθέτη. Ο συνθέτης ξεκίνησε τη σύνθεση της 3^{ης} γύρω στα 1802, αμέσως μετά το τέλος της 2ης Συμφωνίας, ολοκληρώνοντάς την

στις αρχές του 1804. Στις 7 Απριλίου του 1805 γίνεται η πρώτη παρουσίαση της συμφωνίας στη Βιέννη με τον συνθέτη ως μαέστρο.

Ο Μπετόβεν θαύμαζε τα ιδανικά της Γαλλικής Επανάστασης, όπως αυτά φαίνονταν αρχικά να ενσαρκώνονται στη μορφή του Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Η συγκεκριμένη συμφωνία ήταν αρχικά αφιερωμένη στον Ναπολέοντα, ωστόσο αργότερα ο Μπετόβεν απέσυρε την αφιέρωση του. Η ιδέα της σύνθεσης μιας συμφωνίας προς τιμήν του «απελευθερωτή» της Ευρώπης προτάθηκε από τον στρατάρχη Ζαν-Μπατίστ Μπερναντότ, Γάλλο πρέσβη στη Βιέννη το 1798, ή από τον Ροντόλφ Κρόιτσερ, βιολιστή στον οποίο ο Μπετόβεν αφιέρωσε την ομώνυμη σονάτα για βιολί και πιάνο. Ο Βοναπάρτης ήταν, με διαφορά μόνο ενός έτους, ακριβής σύγχρονος του μουσουργού, ο οποίος αρχικά όχι μόνο ένιωθε έναν ζωηρό θαυμασμό για τον ήρωά του, αλλά λίγο πολύ συνειδητά, είχε δημιουργήσει ένα είδος παραλληλισμού μεταξύ των αντίστοιχων πεπρωμένων τους. Ο λόγος που αρχικά η 3η συμφωνία αφιερώθηκε στον Ναπολέοντα, ήταν επειδή ο δημιουργός της θαύμαζε το νέο σύνταγμα του Ναπολέοντα, που ήταν βασισμένο σε **“αληθείς αρχές της αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης, στα ιερά δικαιώματα της ιδιοκτησίας, της ισότητας και της ελευθερίας”**. Προερχόμενος από ταπεινό υπόβαθρο, χάρη στο έργο και την ιδιοφυΐα του, ο Ναπολέων εξιδανικεύθηκε ως ο υπέρμαχος του Διαφωτισμού, ο εκπρόσωπος του ελεύθερου πνεύματος της Γαλλικής Επανάστασης. Το να είσαι νέος συνθέτης στην πρωτεύουσα της Αυστριακής Αυτοκρατορίας, να έχεις την υποστήριξη της αριστοκρατίας της πόλης και στη συνέχεια να συνθέτεις μια συμφωνία με το όνομα του άσπονδου εχθρού της Αυστρίας και του κατεστημένου, ήταν μια πράξη γενναιότητας! Κανένας άλλος συνθέτης δεν θα τολμούσε να κάνει κάτι τέτοιο! Οι αναλυτές κρίνουν ότι η αρχική αφιέρωση της συμφωνίας στον Βοναπάρτη πράγματι εγκυμονούσε αρκετούς κινδύνους· ο Μπετόβεν με αυτήν του την κίνηση, ήταν ξεκάθαρος στην προτίμησή του προς τις **λαϊκές αρχές**, ζώντας στην Αυστρο-Ουγγρική Αυτοκρατορία. Χωρίς αμφιβολία, η συγκεκριμένη αφιέρωση θα τον έφερνε σε δύσκολη θέση για δύο λόγους: πρώτον, επειδή

προτίμησε την Επανάσταση και δεύτερον, αν άφηνε την αφιέρωση, τότε θα έδειχνε προτίμηση προς την Γαλλική Αυλή. Όποια και να ήταν η περίπτωση, ο Μπετόβεν θα ήταν υποχρεωμένος να εγκαταλείψει τη Βιέννη. Τον Μάιο όμως του 1804, όταν μαθεύτηκε ότι ο Ναπολέων ανακήρυξε τον εαυτό του Αυτοκράτορα, ο έξαλλος Μπετόβεν δήλωσε οργισμένος: “**τίστε κι αυτός δεν είναι τίποτε παραπάνω από έναν κοινό άνθρωπο. Τώρα θα βάλει κάτω απ’ την μπότα του όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και θα ικανοποιήσει τις προσωπικές του φιλοδοξίες. Θα βάλει τον εαυτόν του πάνω απ’ όλους και θα γίνει ένας τύραννος!**” Αμέσως, έσβησε με λύσσα την αφιέρωση “στον Βοναπάρτη” (επισκεφθείτε το «Σπίτι της Μουσικής της Βιέννης» και δείτε το πρωτότυπο!) γράφοντας άλλη και δίνοντας τον νέο τίτλο «Ηρωική Συμφωνία». Τελικά, η Ηρωική Συμφωνία αφιερώθηκε στον Πρίγκιπα Λόμπκοβιτς, θαυμαστή, χορηγό του σπουδαίου συνθέτη, αλλά και λάτρη των τεχνών. Λίγο αργότερα, όταν το έργο δημοσιεύτηκε το 1806, ο Μπετόβεν του έδωσε τον τίτλο «Ηρωική συμφωνία –συντεθειμένη για να τιμήσει τη μνήμη ενός μεγάλου άνδρα». Αυτός ο μεγάλος άνδρας ήταν ένα **ιδανικό**, ένας ανύπαρκτος ήρωας, αλλά ίσως να ήταν το ίδιο **το πνεύμα του ηρωισμού** που ενδιέφερε τον Μπετόβεν. Έχει επίσης ειπωθεί ότι ο Μπετόβεν αναφερόταν στη μνήμη της φύσης του Ναπολέοντα, η οποία κάποτε ήταν αξιοπρεπής.

Η Οντίλια Φου έχει δημιουργήσει μια σειρά από πίνακες εμπνευσμένους από την εν λόγω συμφωνία, χρησιμοποιώντας διάφορα μέσα όπως ακρυλικό, μελάνι και μαρκαδόρους σε χαρτί, με τίτλους όπως «Ηρωική του Μπετόβεν Αρ. 11182015».

Αυτή η κορυφαία συμφωνία, σε συνδυασμό με το κείμενο που φέρει τον τίτλο “Μαρτυρία του Χάιλιγκενστατ - Heiligenstadt Testament”, δείχνει το πόσο απελπισμένος ήταν ο συνθέτης. Η Ηρωική Συμφωνία **πηγάξει από μια βαθιά κρίση** του Μπετόβεν, ο οποίος βιώνει κατάθλιψη λόγω των προβλημάτων υγείας του και της επιδεινούμενης κώφωσής του, κάτι που τον οδηγεί στο να αμφισβητήσει το μέλλον του στη μουσική και μάλιστα να σκεφτεί την αυτοκτονία. Το 1802 αποσύρεται στο ήσυχο χωριό Χάιλιγκενσταντ, κοντά στη Βιέννη, με το μυαλό του να έχει κατακλυστεί από τις πιο σκοτεινές σκέψεις. Αλλά βγαίνει από την κρίση με τη θέληση να

προχωρήσει και να κάνει μια μεγάλη στροφή στην τέχνη του. Η λατρεία του για τη μουσική και η αφοσίωση στην τέχνη ήταν για εκείνον η σανίδα σωτηρίας του. Με τη μουσική και την τεχνική του, αναθεωρήθηκε η **ιδέα του κάλλους** στην μουσική. Ο Μπετόβεν κατάφερε κάτι εξαιρετικό: **να μοιραστεί μαζί μας τον συναισθηματικό του κόσμο, τις χαρές και τις λύπες του με τη μουσική του**. Με την «Ηρωική συμφωνία», ένα από τα σημαντικότερα έργα του, **ξεσπά η δημιουργική ενέργειά του** που άλλαξε καθοριστικά τη συμφωνική μουσική.

Σε αυτήν την 3η του συμφωνία, ο Μπετόβεν αρχίζει να υπερβαίνει την κλασική περίοδο της μουσικής. Η συμφωνία αυτή συμβολίζει το **πέρασμα στον ρομαντισμό** και μία νέα περίοδο στο έργο του Μπετόβεν. Η Ηρωική Συμφωνία είναι μεγαλύτερη τόσο σε διάρκεια όσο και στον όγκο της ορχήστρας και χαρακτηρίζεται από **έντονη εκφραστική δύναμη και δραματική υφή**. Η ιδέα της συμφωνίας είναι η **νίκη μέσα από τον αγώνα**, ιδανικό του ρομαντισμού, αλλά και του ίδιου του Μπετόβεν, του έργου του και της ζωής του.

Ακούμε αποσπάσματα της Ηρωικής Συμφωνίας από «ζωντανή» ηχογράφηση συναυλίας της **Φίλαρμονικής του Βερολίνου** με τον κύριο μαέστρο της **Βίλχελμ Φούρτβενγκλερ** στην αίθουσα “Titania Palast” στις 8.12.1952. Η εν λόγω έξοχη "βαριά" ερμηνεία χαρακτηρίζεται από **συναισθηματικό βάθος, συναισθηματική αλήθεια, νευρώδη ένταση και δυναμισμό**. Η διεύθυνση ορχήστρας από τον Φούρτβενγκλερ είναι γνωστή για την εύψυχη και μεγαλοπρεπή της φύση, με την εν λόγω ερμηνεία να αποπνέει μια **συμπαντική αίσθηση «επικής ποίησης», έναν συνδυασμό πότε παθιασμένης αλλά και πότε νηφάλιας έκστασης**.

Ήδη, στο θέμα του πρώτου μέρους της Συμφωνίας (Allegro con brio - Γρήγορα, με πάθος) μάς συνεπαίρνει η **δραματική έντασή της**.

[1. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ.mp3](#)

[2. ΚΑΤΑΛΗΞΗ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ.mp3](#)

Ο Άιρα Μπελμόν δημιούργησε μια αφηρημένη ελαιογραφία με τίτλο «Μια έκφραση από την «Ηρωική» (3η Συμφωνία) του Μπετόβεν», το 1947-1948.

Για δεύτερο μέρος στη Συμφωνία έχουμε ένα **πένθιμο εμβατήριο** (Adagio assai - Πολύ αργά) αποτελούμενο από **στιγμές θρήνου, αλλά και φωτός**. Το δεύτερο μέρος επαινείται ιδιαίτερα ως η καρδιά της συμφωνίας, με την ερμηνεία του Φούρτβενγκλερ με τον αργό ρυθμό της να είναι ιδιαίτερα συγκινητική.

[3. ΚΟΡΥΦΩΣΗ ΠΕΝΘΙΜΟΥ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟΥ.mp3](#)

Η Ερνεστίν Ταχέντλ ζωγραφίζει αφηρημένα έργα εμπνευσμένα από την κλασική μουσική, συμπεριλαμβανομένου ενός έργου του 2016 με τίτλο «Λούντβιχ βαν Μπετόβεν Συμφωνία αρ. 3 «Ηρωική» χρησιμοποιώντας ακρυλικά σε καμβά. Συχνά ακούει συμφωνίες ενώ εργάζεται για να επιτρέψει στη μουσική να εμπνεύσει την τέχνη της.

Οι παραπάνω τρεις πίνακες χρησιμοποιούν συχνά **αφηρημένες φόρμες** και **ζωντανά χρώματα** για να ερμηνεύσουν **τις συναισθηματικές και δυναμικές ιδιότητες της μουσικής**.

Μετά το τρίτο μέρος της Συμφωνίας (Scherzo - allegro vivace / Σκέρτσο - Γρήγορα και ζωντανό), στο τέταρτο μέρος [Finale (allegro molto) - Τελικό μέρος (πολύ γρήγορα και ζωντανό)] , ένα θέμα χιουμοριστικού χαρακτήρα παραλλάσσεται και ολοκληρώνεται το έργο με μια εντυπωσιακή κόντα-κατάληξη.

[4. ΚΑΤΑΛΗΞΗ ΤΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ - ΑΡΧΗ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ.mp3](#)

5. ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΠΑΡΑΛΛΑΓΩΝ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ & ΚΑΤΑΛΗΞΗ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ.mp3

ΣΥΝΟΨΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ 3ης ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΒΕΝ.docx

Κατά τη γνώμη μου, ο **Β. Φούρτβενγκλερ** είναι ο **αρχετυπικός ρομαντικός ενορατικός μαέστρος**. Παρασύρεται από το **ναρκισσιστικό όραμά του για την αξία της υψηλής γερμανικής τέχνης στη ζωή των ανθρώπων** και, ερμηνεύοντας πρωτίστως **το πνεύμα** και όχι το γράμμα της μουσικής, παρασύρει και τον ακροατή της **απαράμιλλης τέχνης του σε ανυπέρβλητου, ενίοτε ρητορικού πάθους, βαθμιαία αυξανόμενης έντασης ορχηστρικά ξεσπάσματα (κρεσέντι)** που στοίχειώνουν

στο άκουσμά τους: αυτό όμως ενίοτε συνοδεύεται με έκπτωση στην τεχνική ακρίβεια και αρτιότητα της εκτέλεσης των υπολοίπων τμημάτων του κάθε μουσικού έργου που ερμηνεύει (βλ. και ανάρτηση <https://tinyurl.com/y9ef6zye>).

ΟΙ ΦΟΥΡΤΒΕΝΓΚΛΕΡ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ.docx

Ο **Βίλχελμ Φούρτβενγκλερ** (1886-1954), ο διάσημος κύριος μαέστρος της Φιλαρμονικής του Βερολίνου, διέπραξε ένα βαρύ αμάρτημα. **Παρέμεινε στη Φιλαρμονική του Βερολίνου και επί ναζιστικού καθεστώτος**, κάτι που τον ακολούθησε στην υπόλοιπη ζωή του. Να σημειωθεί πως υπό τη διεύθυνσή του είχε παίζει πιάνο με το ένα χέρι ο εβραϊκής καταγωγής Πάουλ Βίτγκενσταϊν – αδερφός του φιλοσόφου Λούντβιχ Βίτγκενσταϊν – καθώς το άλλο το είχε χάσει στα χαρακώματα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο Βίλχελμ Φούρτβενγκλερ δεν θέλησε να εγκαταλείψει το Βερολίνο, καθώς θεωρούσε πως η **θέση του ήταν σε αυτήν την πόλη, ζώντας με τον κοσμοπολίτικο αέρα των προηγούμενων δεκαετιών**.

Με την έναρξη των διώξεων εναντίον Εβραίων μουσικών από τον Γκέμπελς το 1933, ο μαέστρος Βίλχελμ Φούρτβενγκλερ αντιδρά εκφράζοντας την έντονη δυσφορία του και μάλιστα υπερασπίζεται τους υπό δίωξη μουσικούς, επικαλούμενος αποκλειστικά τη μεγάλη τους αξία για την καλλιτεχνική ζωή της Γερμανίας. Οι αντιδράσεις του παγκοσμίου ακτινοβολίας μαέστρου όμως δεν συνεχίστηκαν και ο Φούρτβενγκλερ συνέχισε να εργάζεται κανονικά. Παρόμοια αντίδραση είχαν και άλλοι επιφανείς μουσικοί της εποχής οι οποίοι δυσφόρησαν ή και διαμαρτυρήθηκαν για αυτές τις διώξεις, εντούτοις συνέχισαν κι εκείνοι να εργάζονται υπό το ναζιστικό καθεστώς. Είναι αξιοθαύμαστο πώς όλοι όσοι συνεργάστηκαν με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο με το χιτλερικό καθεστώς (και αναφερόμαστε κυρίως σε επιφανή πρόσωπα), αμέσως μετά τον πόλεμο «αποναζιστικοποιήθηκαν» –ορισμένοι κυριολεκτικά εν μιά νυκτί – με κάποιον προφανώς μαγικό τρόπο, ακριβώς όπως και στην Ιταλία ήταν αδύνατον να βρει κανείς πρώην συνεργάτες του Φασιστικού καθεστώτος αμέσως μετά το τέλος του πολέμου.

Οι διώκτες του μαέστρου τον κατηγόρησαν πως υπάκουσε στις εντολές του ναζιστικού καθεστώτος και έδωσε από τη Φιλαρμονική πολλούς Εβραίους μουσικούς, κάτι που ο ίδιος αρνιόταν κατηγορηματικά. Επίσης τον κατηγόρησαν πως δέχθηκε στο ρεπερτόριό του να μην συμπεριλάβει έργα των Εβραίων Μέντελσον και Μάλερ. Απεναντίας, ο ίδιος ο Γκέμπελς διαμαρτυρόταν πως ο

μαέστρος είχε υπό την προστασία του Εβραίου, αψηφώντας τους νόμους της φυλετικής καθαρότητας. Δύο φορές προσπάθησε να τον διώξει από τη Φιλαρμονική, αλλά δύο φορές έπεσε επάνω στην άρνηση του ιδίου του Αδόλφου Χίτλερ, που θαύμαζε τον Φούρτβενγκλερ. Για αντικαταστάτη του, ο Γκέμπελς προόριζε τον ανερχόμενο Χέρμπερτ φον Κάραγιαν, μέλος του ναζιστικού κόμματος.

Ο μαέστρος σε συναυλία ενώπιον της ηγεσίας του Γ' Ράιχ.

Μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι Δυτικοί σύμμαχοι, στο πλαίσιο της αποναζιστικοποίησης, κυνήγησαν τον Φούρτβενγκλερ μάλλον υπερβολικά, συγκριτικά με άλλους. Ο μαέστρος όμως κατόρθωσε και πήρε από το δικαστήριο της Βιέννης, όπου ζούσε τα τελευταία χρόνια του πολέμου, καθαρό μητρώο. Αυτό το εκμεταλλεύθηκαν οι Σοβιετικοί και, στο πλαίσιο του πολέμου της προπαγάνδας, του προσέφεραν τη διεύθυνση της Κρατικής Όπερας του Βερολίνου που βρισκόταν στον τομέα τους, προκαλώντας την οργή των Αμερικανών. Τελικά, επειδή το όνομα του μαέστρου παρέμενε αγαπητό στους Βερολινέζους, οι Δυτικοί του επέτρεψαν να διευθύνει τη Φιλαρμονική του Βερολίνου που βρισκόταν στον δικό τους τομέα. Η συναυλία ήταν ένας θρίαμβος για τον Φούρτβενγκλερ, ο οποίος έκτοτε παρέμεινε στη θέση του ως κύριος μαέστρος της Φιλαρμονικής του Βερολίνου, επίσημα από το 1952 μέχρι το 1954, χρονιά του σχετικά πρόωρου θανάτου του.

Λόταρ Όπερμαν: Βίλχελμ Φούρτβενγκλερ